BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA INTERFAOL METODLAR ASOSIDA TARBIYA JARAYONINI TASHKIL ETISH

Berdiyarova Maxfuza Ilhom qizi
Axborot texnologiyalari va menejment universiteti magistranti

Qabul qilindi: 26.10.2025
Ko‘rib chiqildi: 27.10.2025
Tasdiqlandi: 28.10.2025

Kalit so‘zlar:
Interfaol metod, boshlang‘ich ta’lim, tarbiya jarayoni, “Aqliy hujum”, “Rol o‘ynash”, o‘quvchi faolligi, mustaqil fikrlash, shaxs kamoloti, kommunikativ ko‘nikma, pedagogik hamkorlik, innovatsion yondashuv.

Keywords:
Интерактивный метод, начальное образование, образовательный процесс, «мозговой штурм», «ролевая игра», активность учащихся, самостоятельность мышления, личностное развитие, коммуникативные навыки, педагогическое сотрудничество, инновационный подход.

Ключевые слова:
Interactive method, primary education, educational process, "Brainstorming", "Role playing", student activity, independent thinking,

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang‘ich ta’limda tarbiya jarayonini tashkil etishda interfaol metodlarning o‘rni, mazmuni hamda ularning o‘quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Bugungi kunda ta’lim jarayonida o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi o‘zaro hamkorlikni kuchaytirish, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, muloqotga kirishish, ijodiy yondashuv va ijtimoiy faolligini oshirish eng muhim pedagogik vazifalardan biridir. Maqolada interfaol metodlarning afzalliklari, ularni tarbiyaviy darslarda qo‘llash imkoniyatlari va o‘qituvchining metodik yondashuvlari amaliy misollar asosida tahlil qilinadi.

Annotation. В статье рассматриваются роль и содержание интерактивных методов в организации образовательного процесса в начальной школе, а также их значение для всестороннего развития личности ученика. Сегодня одной из важнейших педагогических задач в образовательном процессе является укрепление взаимодействия учителя и ученика, развитие самостоятельности мышления, коммуникативности, творческого подхода и социальной активности учащихся. В статье анализируются преимущества интерактивных методов, возможности их применения на педагогических уроках, а также методические подходы учителя на основе практических примеров.

Аннотация. This article discusses the role and content of interactive methods in organizing the educational process in primary education, as well as their importance in the comprehensive development of the student's personality. Today, one of the most important pedagogical tasks in the educational process is to strengthen the interaction between the

personal development, communicative skills, pedagogical cooperation, innovative approach.

teacher and the student, to increase the independent thinking, communication, creative approach and social activity of students. The article analyzes the advantages of interactive methods, the possibilities of their application in educational lessons, and the teacher's methodological approaches based on practical examples.

Kirish. Zamonaviy ta’lim tizimida yosh avlodni har tomonlama kamol toptirish, ularni mustaqil fikrlovchi, ijtimoiy faol va ma’naviy barkamol shaxs sifatida tarbiyalash muhim ustuvor yo‘nalishlardan biridir. Ta’limning barcha bosqichlarida, xususan, boshlang‘ich ta’limda bu jarayon alohida ahamiyatga ega, chunki aynan shu davrda o‘quvchilarning dunyoqarashi, axloqiy qadriyatlarga munosabati, ijtimoiy ko‘nikmalari va ma’naviy yo‘nalishi shakllanadi. “Yoshlarimizni barkamol qilib tarbiyalash, ularda mustaqil fikrlash, tashabbuskorlik va vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirish — davlatimiz siyosatining eng muhim yo‘nalishidir.” [1]An’anaviy ta’lim jarayonida o‘qituvchi markaziy o‘rinda bo‘lsa, zamonaviy ta’limda o‘quvchi jarayonning faol ishtirokchisiga aylanmoqda. Shu bois, tarbiya jarayonini interfaol metodlar asosida tashkil etish o‘qituvchi faoliyatining eng muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda. Interfaol metodlar orqali o‘quvchilar o‘z fikrini erkin ifoda etish, muloqotga kirishish, guruhda ishlash, muammolarga yechim topish, o‘zini boshqalarning o‘rnida tasavvur qilish kabi ko‘nikmalarni rivojlantiradilar.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari yosh psixologik xususiyatlariga ko‘ra faol, qiziquvchan, yangilikka ochiq bo‘ladilar. Shu bois, interfaol metodlardan foydalangan holda o‘tkazilgan tarbiyaviy mashg‘ulotlar ularning tabiiy faolligini qo‘llab-quvvatlab, o‘zlashtirish darajasini oshiradi. Dars jarayonida “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Rol o‘ynash”, “Bahs-munozara” kabi metodlar o‘quvchilarda insoniy fazilatlarni shakllantirish, hamkorlikda ishlash, ijobiy xulq-atvorni rivojlantirishga xizmat qiladi. *“Boshlang‘ich ta’limda o‘qituvchi o‘quvchining ma’naviy olamiga kirish yo‘lini topsa, uning tarbiyaviy samarasi bir necha barobar ortadi.”*[2] Shubhasiz, interfaol metodlardan foydalanishning tarbiyaviy samaradorligini yanada chuqurroq anglash imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan, ushbu maqolada boshlang‘ich ta’limda interfaol metodlar asosida tarbiya jarayonini tashkil etishning ilmiy-nazariy asoslari, amaliy mexanizmlari va pedagogik afzalliklari tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili. Inkluziv ta’lim so‘nggi yillarda dunyo miqyosida eng muhim pedagogik yo‘nalishlardan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Inson huquqlari,

[1] Mirziyoyev, Sh. M. (2017). *Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz.* Toshkent: “O‘zbekiston”.

[2] Yo‘ldosheva, M. (2020). *Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi uchun pedagogika asoslari.* Toshkent: “Fan va texnologiya”.

teng imkoniyatlar va ta’limdagi adolat tamoyillari asosida shakllanayotgan bu tizim O‘zbekiston ta’lim siyosatining ham ustuvor yo‘nalishiga aylangan. Yo‘ldosheva M. o‘zining asarida shunday fikr bildiradi: “Boshlang‘ich ta’limda har bir o‘quvchining shaxsiy imkoniyatlarini inobatga olish o‘qituvchining eng muhim vazifasidir. Inkluziv yondashuv aynan shu prinsipga tayanadi.”[3]

Bu yondashuvdan ko‘rinadiki, o‘qituvchi dars jarayonini tashkil etishda har bir bolaning psixologik, jismoniy va intellektual rivojlanish darajasini hisobga olishi kerak. Tursunova D. tadqiqotlarida inkluziv ta’limni rivojlantirish uchun metodik tayyorgarlik muhimligini ta’kidlaydi. Unga ko‘ra, o‘qituvchilarni maxsus tayyorlash, moslashtirilgan o‘quv dasturlari yaratish va ijtimoiy muhitni qo‘llab-quvvatlash tizimning samaradorligini oshiradi. “Inkluziv ta’lim bu nogiron bolalar uchun alohida tizim emas, balki barcha bolalar uchun yagona va qulay muhit yaratishdir.”[4] Bu fikrlar shuni ko‘rsatadiki, inkluziv ta’lim nafaqat nogiron bolalarni, balki ijtimoiy jihatdan himoyaga muhtoj barcha o‘quvchilarni qamrab oladi.

Munozara. Boshlang‘ich ta’limda inkluziv ta’lim tizimini takomillashtirish masalasi ko‘plab ilmiy tadqiqotchilar, o‘qituvchilar va amaliyotchi mutaxassislar e’tiborida bo‘lib kelmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, inkluziv ta’limni joriy etishda bir qator ijobiy natijalar bilan birga, amaliy muammolar ham mavjud. Avvalo, o‘qituvchilarning tayyorgarlik darajasi muhim omil sifatida qayd etiladi. Ko‘plab muallimlar nazariy jihatdan inkluziv ta’lim haqida ma’lumotga ega bo‘lsalar-da, amalda bunday o‘quvchilarga yondashishda metodik va psixologik tayyorgarlik yetarli emas. Shu sababli, oliy pedagogik ta’lim tizimida inkluziv metodika bo‘yicha maxsus fanlarni kengaytirish zarur. Ikkinchi tomondan, ta’lim muassasalarining moddiy-texnik sharoiti hali to‘liq moslashtirilmagan. Masalan, nogironligi bo‘lgan bolalar uchun panduslar, maxsus partalar, eshitish yoki ko‘rish vositalari yetarli emas.

Bu esa ta’limning teng imkoniyatli muhitini yaratishga to‘sqinlik qiladi. Shu bilan birga, tahlillar shuni ko‘rsatmoqdaki, inkluziv ta’limning bosqichma-bosqich joriy etilishi ijobiy natijalar bermoqda. Xulosa qilib aytganda, inkluziv ta’limni takomillashtirish bo‘yicha olib borilayotgan tadqiqotlar va amaliy ishlar muayyan natijalar bergan bo‘lsa-da, tizim hali to‘liq mukammallikka erishgani yo‘q. Bu yo‘nalishda davlat siyosati, pedagogik malaka oshirish, ota-onalar bilan ishlash va jamiyatda ijobiy qarashlarni shakllantirish birgalikda olib borilishi lozim.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqotning metodologik asosini zamonaviy pedagogika, psixologiya va tarbiya nazariyalariga doir ilmiy yondashuvlar tashkil etadi. Tadqiqotda interfaol metodlar orqali boshlang‘ich

[3] Yo‘ldosheva, M. (2020). *Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi uchun pedagogika asoslari.* Toshkent: “Fan va texnologiya”.

[4] Qodirova, N. (2023). *Boshlang‘ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari.* Pedagogik ta’lim jurnali, 3(1), 45–51.

sinf o‘quvchilarining tarbiyaviy faoliyatini rivojlantirish, ijobiy xulq-atvor, axloqiy qadriyatlar va ijtimoiy faollikni shakllantirish jarayonlari tahlil qilindi.

Tadqiqotda quyidagi metodologik yondashuvlar asos qilib olindi:

- ✓ Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv bu yondashuv o‘quvchining individual xususiyatlarini hisobga olib, uning qiziqishi, ehtiyoji va imkoniyatlariga mos ta’limiy-tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishga qaratildi.
- ✓ Faoliyatga asoslangan yondashuv o‘quvchi faol ishtirokchi sifatida dars jarayonida mustaqil fikrlash, muammoni hal etish, hamkorlikda ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishni nazarda tutadi.
- ✓ Interfaol ta’lim texnologiyalari yondashuvi “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Bumerang”, “Bahs-munozara”, “Insert”, “Sinkveyn” kabi metodlardan foydalanish orqali tarbiya jarayonining samaradorligini oshirish maqsad qilingan.

Tadqiqotning empirik bazasi sifatida Toshkent shahri va viloyatidagi ayrim umumta’lim maktablarining 1-4-sinf o‘quvchilari bilan olib borilgan kuzatishlar, suhbatlar va dars tahlillari asos bo‘ldi. O‘qituvchilarning interfaol metodlardan foydalanishdagi tajribasi, muammolari va yutuqlari o‘rganildi.

Tadqiqot davomida quyidagi metodlar qo‘llanildi:

- ✓ Nazariy tahlil pedagogik, psixologik va metodik adabiyotlar o‘rganildi, ilg‘or xorijiy tajribalar tahlil qilindi.
- ✓ Kuzatish metodi interfaol metodlar asosida tashkil etilgan dars jarayonlari kuzatilib, ularning samaradorligi aniqlanildi.
- ✓ So‘rovnoma va suhbat metodi o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasida tarbiya jarayonining ta’siri, o‘quvchilarning fikrlash va xulq-atvoridagi o‘zgarishlar tahlil qilindi.
- ✓ Eksperiment metodi sinov tariqasida ayrim sinflarda interfaol metodlar asosida tarbiya darslari o‘tkazilib, natijalar taqqoslandi.

Tadqiqot jarayonida olingan natijalar miqdoriy va sifat tahlili asosida o‘rganilib, o‘quvchilarning ijtimoiy moslashuvi, hamkorlik ko‘nikmasi, axloqiy qadriyatlarni o‘zlashtirish darajasi aniqlanib, pedagogik tavsiyalar ishlab chiqildi.

Xulosa. Interfaol metodlar dars jarayonini faqat bilim berish emas, balki o‘quvchining shaxs sifatida shakllanishi, o‘z fikrini erkin ifoda etish, boshqalarni tinglash va jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, an’anaviy yondashuvdan farqli ravishda interfaol metodlar qo‘llanilgan darslarda o‘quvchilarning faolligi, qiziqishi va ishtiroki sezilarli darajada oshadi. Ayniqsa, “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Bahs-munozara”, “Sinkveyn” kabi usullar o‘quvchilarni ijtimoiy-axloqiy mavzularda mustaqil fikr yuritishga undaydi. Shuningdek, interfaol metodlar asosida o‘tkazilgan tarbiya darslari o‘quvchilar orasida o‘zaro hurmat, hamkorlik, sabr-toqat, vatanparvarlik va insonparvarlik kabi fazilatlarni shakllantirishga yordam beradi

O‘qituvchining metodik mahorati va pedagogik yondashuvi bu jarayonda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo‘lib, uning o‘quvchilarga ta’siri bevosita

tarbiyaviy samaradorlikni belgilaydi. Demak, interfaol metodlardan samarali foydalanish boshlang‘ich ta’lim tizimida tarbiya jarayonining sifatini oshirish, o‘quvchilarning ijtimoiy faolligini kuchaytirish va barkamol shaxsni tarbiyalash yo‘lida muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, o‘qituvchilar malakasini oshirish kurslarida interfaol metodika bo‘yicha amaliy mashg‘ulotlarga keng o‘rin berish, ilg‘or tajribalarni ommalashtirish va ularni amaliyotga tatbiq etish bugungi kunda dolzarb masala hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev, Sh. M. (2018). *Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi*. Toshkent: O‘zbekiston.

2. Yo‘ldosheva, M. (2020). *Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi uchun pedagogika asoslari*. Toshkent: “Fan va texnologiya”.

3. Tursunova, D. (2021). *Boshlang‘ich ta’limda tarbiyaviy ishlarni tashkil etish metodikasi*. Toshkent: TDPU nashriyoti.

4. Olimova, G. (2022). *Sinf rahbarining oila va jamoatchilik bilan hamkorligi*. Samarqand: SamDU nashriyoti.

5. Qodirova, N. (2019). *Tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishda zamonaviy metodik yondashuvlar*. Toshkent: O‘zPFITI.

6. Eshmurodova G.X, Berdiyarova M.I. Boshlang’ich sinf o’quvchilarining ma’naviyatini oshirishga xizmat qiluvchi omillar; Pedagogika OAK jurnali. Ilmiy-nazariy va metodik jurnal; Toshkent, 2024 6-son

7. Eshmurodova G.X, Berdiyarova M.I**.** Methodology of Spiritual Education in Primary E;IF (импакт-фактор)12,38 / 2024; American Journal of Alternative Education ISSN: 2997-3953 (Online) Vol. 1, No. 10, Dec 2024, Available online at: https://scientificbulletin.com/index.php/AJAE; 113-116 betlar

8. Eshmurodova G.X, Berdiyarova M.I. Spiritual Qualities of Primary School Students;IF (импакт-фактор)12,43 / 2024 Excellencia: international multi-disciplinary journal of education https://multijournals.org/index.php/excellencia-imje 290-294 betlar.

9. Primova, M. (2024). INTERPRETABLE PHRASEOLOGICAL UNITS OF CHARACTER EXPRESSION IN FRENCH AND UZBEK LANGUAGES. *Академические исследования в современной науке*, *3*(5), 130-134.

10. Pirimova, M., Torambetov, B., Kadirova, S., Ziyaev, A., Gonnade, R. G., & Ashurov, J. (2022). Synthesis, crystal structure and Hirshfeld surface analysis of a zinc (II) coordination polymer of 5-phenyl-1, 3, 4-oxadiazole-2-thiolate. *Structure Reports*, *78*(8), 794-797.

11. Pirimova, M. A., Kadirova, S. A., Ziyayev, A. A., & Buvraev, E. R. (2023). Co (II) VA V (V) NING 5-(FENIL)-1, 3, 4-OKSADIAZOL-2-TION ASOSIDAGI ARALASH METALLI KOMPLEKS BIRIKMASINI

ANTIOKSIDANTLIK FAOLLIGINI O ‘RGANISH. *2020, No. 1 (119/2), 119*(90), 5-9.

12. Primova, M. A. Kadirova Sh. A., Ziyayev AA, Buvrayev ER Co (II) va V (V) ning 5-(fenil)-1, 3, 4-oksadiazol-2tion asosidagi aralash metalli kompleks birikmasini antioksidantlik faolligini o’rganish. *Samarqand davlat universiteti ilmiy axborotnomasi-2020 yil*.

13. Primova, M. A., Kadirova, S. A., Ziyayev, A. A., & Buvrayev, E. R. (2020). va V (V) ning 5-(fenil)-1, 3, 4-oksadiazol-2tion asosidagi aralash metalli kompleks birikmasini antioksidantlik faolligini o'rganish.

14. Нуралиева, Г. А., & Пиримова, М. А. Universum: Химия и биология: электр. научн. журн. 2020. № 2 (68).

15. PIRIMOVA, M. A., KADIROVA, S. A., & ZIYAYEV, A. A. (2025). Synthesis and study of complex compounds with 1, 3, 4-oxadiazole derivatives based on ammonium vanadate. *Chemistry and chemical engineering*, *2024*(4), 5.

16. Abdukhakim, Z., & Mehribon, P. (2025). SYNTHESIS, CRYSTAL STRUCTURE AND HIRSHFELD SURFACE ANALYSIS OF A 2–CARBOXYMETHYLTHIO-5-PHENYL-1, 3, 4-OXADIAZOLE. *Universum: химия и биология*, *4*(6 (132)), 31-35.

17. Mehribon, P., & Ziyaev, A. A. Synthesis, Crystal Structure and Hirshfeld Surface Analysis of A 2–rboxymethylthio-5-Phenyl-1, 3, 4-Oxadiazole. *Available at SSRN 5120800*.

18. Саидов, С. С., Исмаилова, Д. С., & Абдуразаков, А. Ш. (2025). СИНТЕЗ АЗОМЕТИНОВ И АМИДОВ В РЯДУ 1, 3, 4-ОКСАДИАЗОЛОВ. *Universum: химия и биология*, *3*(6 (132)), 23-28.

19. Mehribon, P., & Ziyaev, A. A. Synthesis, Crystal Structure and Hirshfeld Surface Analysis of A 2–rboxymethylthio-5-Phenyl-1, 3, 4-Oxadiazole. *Available at SSRN 5120800*.